

ο Δημήτρης Νατσιός

Γενάρης του 1952, πέρα από τον Άγιο Νικόλαο και πάνω στους πρόποδες του Πάικου βρέθηκε μισοφαγωμένη από άγρια θηρία του βουνού η ενενηντάχρονη γριούλα Παλάσα Παχατουρίδου. Κανένας συγχωριανός της δεν παραξενεύτηκε. Γνώριζαν καλά το δράμα της μεγαλοκυράς από την Χαμενία του Καρς πάνω στον Καύκασο. Η δύστυχη έχασε δέκα γιους λεβέντες και τον άνδρα της στην Μικρασιατική Καταστροφή. Τελευταία είχε χάσει και το μυαλό της. Αναζητούσε κάθε μέρα να βρει το δρόμο για την μεγάλη επιστροφή στην “πατρίδα”. Εκείνο το βράδυ έψαχνε το δρόμο για την γη που ήταν σπαρμένη με τα κόκαλα των παιδιών της...

8 Απριλίου 1921, ο βουλευτής Κ. Φίλανδρος μιλώντας στην ελληνική Βουλή για την Γενοκτονία αναφέρει μεταξύ άλλων τα εξής: “Αι γραίαι και οι γέροντες διεσκορπίζοντο τότε εις τας ερήμους, όπου γυμνοί, άστεγοι και νήστες σωρηδόν απέθνησκον. Αλλά και οσάκις την μακράν πεζοπορίαν διεδέχετο η διά του σιδηροδρόμου μεταβίβασις των ειλωτών, εξετυλίσσοντο σκηναί φρικτοτέρας τραγωδίας. Εσταμάτα το τραίνον μέσα εις την έρημον, διά να ριφθώσιν απροστάτευτα τα δυστυχή εκείνα πλάσματα εις την διάκρισιν των αγρίων θηρίων και των ανθρωπόμορφων θηρίων. Δυστυχής μητέρα, εστοιβαγμένη μετ’ άλλων γυναικών εντός σκευοφόρου βαγονίου, βλέπουσα κινδυνεύον το τέκνο της από ασφυξίαν, ετόλμησε να ζητήσει βοήθεια. Παρευθύς Τούρκος χωροφύλαξ αρπάσας

από την αγκάλην της μητρός το τέκνον της το εξεσφενδόνισεν εκ του παραθύρου εις το κενόν, ενώ το τραίνο εξηκολούθει τρέχον εις την απέραντην έρημον! Άλλαι μητέρες ευρέθησαν παγωμένα εις τα χιονισμένα όρη με τα δυστυχή μικρά των κρεμασμένα από ξηρούς μαστούς!...”.

Ο θάνατος της άμοιρης γριούλας, στο χιονισμένο Πάικο και οι θάνατοι εκατοντάδων χιλιάδων Ελλήνων και Ελληνίδων του Πόντου έχουν ένα κοινό στοιχείο. Ήταν απόρροια του “λευκού θανάτου”. Τραγική μοίρα επεφύλαξε στην χαρακομένη κυρά-Παλάσα θάνατο σαν αυτόν που γνώρισαν τα παιδιά της. Ο θάνατος φέρνει μια και μόνη ονομασία. Οι Τούρκοι όμως του έβαλαν επίθετο, τον έφεραν στα μέτρα τους, επινόησαν ένα νέο είδος θανάτου. “λευκός θάνατος”. Τι είναι ο “λευκός θάνατος;”. “Είναι η γενοκτονία αλά τούρκα, είναι βουβή, πονηρή, ανατολίτικη” γράφει στο βιβλίο του “Γενοκτονία στον Εύξεινο Πόντο” ο καθηγητής Π. Ενεπεκίδης. “Οι καλούμενες εκτοπίσεις, εξορίες των κατοίκων ολόκληρων χωριών, οι εξοντωτικές εκείνες οδοιπορίες μέσα στο χιόνι των γυναικοπαίδων και των γερόντων -οι άνδρες βρίσκονται ήδη στα τάγματα εργασίας ή στο στρατό- δεν οδηγούν φυσικά σε κανένα Άουσβιτς με τους διαβολικά οργανωμένους μηχανισμούς της φυσικής εξόντωσης του ανθρώπου- όχι! Ήταν όμως ένα Άουσβιτς εν ροή, οι άνθρωποι πέθαιναν καθ’ οδόν, δεν περπατούσαν για να φτάσουν κάπου· όχι, περπατούσαν για να πεθάνουν από τις κακουχίες, την παγωνιά, την πείνα, τον εξευτελισμό του ανθρώπινου. Αυτό ήταν το διαβολικό σύστημα, πονηρά οργανωμένο. Δεν υπήρχε στο τέρμα κανένα Άουσβιτς, γιατί για τους περισσότερους δεν υπήρχε τέρμα. Το ταξίδι προς τον θάνατο ήταν ο θάνατος, όχι το τέρμα του ταξιδιού”.

Ημέρα Μνήμης της Γενοκτονίας των Ποντίων, η 19η Μαΐου κάθε έτους. Στις 24 Φεβρουαρίου του 1994 έληξε η ντροπή, το όνειδος του νεοελληνικού κράτους που αρνούνταν για δεκαετίες ολόκληρες να επιτελέσει το ελάχιστο καθήκον του απέναντι στα εκατομμύρια των νεκρών. Αναγνωρίζεται ομόφωνα από την ελληνική Βουλή η Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου.

Η Γενοκτονία των Ποντίων και των Ελλήνων της Μικράς Ασίας δεν άρχισε το 1916 ή το 1913. Το απάνθρωπο φαινόμενο της Γενοκτονίας αιώνες τώρα, χαρακτηρίζει την πολιτική των εκάστοτε τουρκικών ή οθωμανικών κυβερνήσεων. Από την ήττα στο Ματζικέρτ (1071) ως την πτώση της Αυτοκρατορίας των Μεγάλων Κομνηνών της Τραπεζούντας (1461), από την εποχή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1915) ως την Συνθήκη της Λωζάνης (1923) και από τους βανδαλισμούς του 1955 στην Πόλη ως την εισβολή στην Κύπρο (1974) ένας ήταν και είναι ο στρατηγικός στόχος της Τουρκίας: η εξόντωση του Ελληνισμού.

Ήδη από το 1908 οι λεγόμενοι Νεότουρκοι, οι αιμοσταγείς Εμβέρ πασάς, ο Ταλαάτ, ο δρ. Σακίρ, ο δρ. Ναζί, ο Νουρεντίν, ο σφαγέας της Σμύρνης και του εθνομάρτυρα Μητροπολίτη της Χρυσόστομου είχαν πάρει την απόφαση να εξοντώσουν τον

Ελληνισμό της Μ. Ασίας.

“Θα σας κόψουμε τα κεφάλια, θα σας εξαφανίσουμε. Ή εμείς θα επιζήσουμε ή εσείς” δήλωνε ο Τούρκος πρωθυπουργός Σεφκέτ πασάς, τον Ιούλιο του 1909, στον μεγάλο πατριάρχη του Γένους, Ιωακείμ τον Γ'. Οι Γερμανοί, που πολλοί υποστηρίζουν πως ήταν οι ηθικοί αυτουργοί των εγκλημάτων, έβλεπαν τους Έλληνες και τους Αρμενίους ως φραγμό, εμπόδιο στα σχέδιά τους για οικονομική διεξόδουση στην Ανατολή. Ο καθοδηγητής των Τούρκων στρατηγός Λίμαν Φον Σάντερς υποστήριζε τα εξής: “η Τουρκία δεν έχει ουδεμίαν ασφάλειαν ούτε δύναται να οργανωθεί ελευθέρως εις το μέλλον, λόγω της παρουσίας των Ελλήνων”. (“Πώς η Γερμανία κατέστρεψε τον Ελληνισμό της Μ. Ασίας”, Μ. Ροδά, εκδ. “Παρουσία”. Το βιβλίο γράφτηκε το 1916 και επανατυπώθηκε). Για να μην προκληθεί αντίδραση στον “πολιτισμένο” κόσμο προτείνει, ως “τελική λύση”, τον λευκό θάνατο, τις ατέλειωτες οδοιπορίες. “Σας διαβεβαιώνω ότι οι παγωνιές και το κρύο του χειμώνα, οι βροχές και η μεγάλη υγρασία, ο ήλιος και η τρομερή ζέστη του καλοκαιριού, οι αρρώστιες του εξανθηματικού τύφου και της χολέρας, οι κακουχίες και η ασιτία, θα φέρουν το ίδιο αποτέλεσμα, με τις σφαγές που λογαριάζετε να κάνετε εσείς”, δήλωνε στους Τούρκους ο Σάντερς. Από την στιγμή εκείνη (1914) ο Ελληνισμός δεν υπήρχε. Εκμεταλλευόμενοι και τον ρωσοτουρκικό πόλεμο οι Τούρκοι διατάζουν για δήθεν λόγους ασφαλείας την μεταφορά των χριστιανών του Πόντου στα ενδότερα. Αρχίζει πλέον απροκάλυπτα η εξόντωση. Οι άνδρες δολοφονούνται στα διαβόητα “Αμελέ Ταμπουρού”, στα τάγματα θανάτου και τα γυναικόπαιδα με την διαδικασία του “λευκού θανάτου”. 353.000 Πόντιοι πεθαίνουν από φρικτό θάνατο. Εκατοντάδες χιλιάδες οι μάρτυρες των μαρτυριών του Ποντιακού Ελληνισμού. Αδυνατεί ο ανθρώπινος νους να συλλάβει την φρίκη. Ελάχιστα μόνο μπορούν να αναφερθούν στο παρόν αφιέρωμα. Θα περιοριστούμε σ' ένα αποτρόπαιο συμβάν στον Πόντο, χαρακτηριστικό της τουρκικής θηριωδίας. Δέκα αποστολές νεών παληκαριών έγιναν από την Αμισό στα νότια, το καλοκαίρι του 1919. Κάθε αποστολή ακολουθούσε το ρεύμα ενός φαραγγιού, που μέχρι σήμερα λέγεται ΣΕΥΪΤΑΝ ΝΤΕΡΕΣΙ δηλ. το φαράγγι του διαβόλου. Ήταν τα χρόνια εκείνα, ο δρόμος που οδηγούσε νότια προς την Σεβάστεια. Είκοσι χιλιόμετρα νοτιότερα από την Αμισό, εκεί στο Σεϋτάν Ντερεσί κρυμμένοι караδοκούσαν οι Τσέτες. Μόλις έφτανε η αποστολή, έπεφταν σαν λυσασμένοι λύκοι πάνω στους ανύποπτους και ταλαιπωρημένους εξορίστους, για να τους κατασφάξουν. Οι συνοδοί χωροφύλακες πρόσεχαν μήπως ξεφύγει κανείς. Μέσα στον πανικό και τους αλαλαγμούς, ελάχιστοι κατόρθωσαν να γλιτώσουν, τρέχοντας προς τα βουνά. Αυτοί διέσχισαν, σαν ζητιάνοι, όλη την Ανατολή και έφτασαν στην Μερσίνα, στα νότια της Τουρκίας, απ' όπου έφυγαν στην Ελλάδα, για να είναι μάρτυρες, του τι έγινε τη χρονιά εκείνη, στο φαράγγι του διαβόλου.

Ο Τοπάλ Οσμάν, ο πρώην αρχιχαμάλης του λιμανιού της Κερασούντας, ανέλαβε με

τους Τσέτες του, ν' αλλάξει δημογραφικά τον Πόντο, δηλαδή να εξαφανίσει το ελληνικό στοιχείο. Λήστευε, λεηλατούσε, σκότωνε και έκαιγε χωριά ολάκερα, με σκοπό να αναγκάσει τους υπολοίπους να φύγουν.

Στο Παρίσι οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφάσιζαν την κατάργηση και την διάλυση του πιο βάρβαρου κράτους της Ευρώπης και την δημιουργία ανεξαρτήτων κρατών, από τους γηγενείς, εκ της αρχαιότητας, κατοίκους της περιοχής. Ένα από τα προβλεπόμενα κράτη ήταν και η Δημοκρατία του Ανεξαρτήτου Πόντου. (Πρωτοτάστησε σ' αυτό ο ηρωικός Μητροπολίτης Τραπεζούντας και μετέπειτα αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρύσανθος). Ο Τοπάλ Οσμάν και τα σχέδια της λευκής σφαγής, σκοπό και στόχο είχαν, να μειώσουν τον ελληνικό πληθυσμό της περιοχής. Εάν γινόταν ειρήνη και έρχονταν επιτροπές για την καταμέτρηση του πληθυσμού, να μην βρεθούν Έλληνες.

Και σαν να μη έφταναν αυτά, το εγκληματικό κεμαλικό καθεστώς, που δήθεν ανέλαβε να μεταρρυθμίσει την χώρα και να επιφέρει την ειρήνη στους λαούς της περιοχής, οργάνωσε τα έκτακτα στρατοδικεία στην Αμάσεια, το 1921, για να προσδώσει νομιμοφάνεια στο έγκλημα, που είχε ήδη συντελεσθεί. Μάζεψε εκεί στην Αμάσεια και στοίβαξε στο κτίριο του Τιμαρχανέ, δηλαδή μέσα στο τρελλοκομείο της Αμάσειας, όλο το άνθος του Ποντιακού Ελληνισμού, προκειμένου δήθεν να το δικάσει.

Η Αμάσεια, μια από τις ωραιότερες πόλεις του κόσμου, με μοναδικό στον κόσμο προνόμιο φυσικής οχύρωσης, η πατρίδα του μεγαλύτερου γεωγράφου της αρχαιότητας, του Στράβωνα, είχε επιλεγεί για τον επίλογο του εγκλήματος.

Η κατηγορία για όλους τους παρόντες και ερήμην απόντες κατηγορουμένους, ήταν ότι: "Όλοι μαζί και ο καθείς χωριστά, προσπάθησαν να ιδρύσουν ανεξάρτητο κράτος, αποσπώντας μέγα μέρος από την Αυτοκρατορία και συγκεκριμένα, από τα ρωσικά σύνορα μέχρι την Σινώπη". Η δίκη γινόταν στο κτίριο της Γαλλικής Σχολής της Αμάσειας. Δικαστής του λεγόμενου Δικαστηρίου Ανεξαρτησίας (ΙΣΤΙΚΛΑΡ ΜΟΥΧΑΚΕΜΕΣΙ), ορίστηκε ο δικηγόρος από την Μπάφρα, Καβατζέ Ζατέ Εμίν Μπέης, που ήταν πριν βουλευτής Αμισού. Ήταν ένας άνθρωπος σαράντα χρόνων, μετρίου αναστήματος, αιμοχαρής, μοχθηρός, ανθρωπόμορφο τέρας. Παραβίασε κάθε έννοια δικαιοσύνης. Ξεφώνιζε ονόματα, έβριζε, απολογούνταν ο ίδιος από μόνος του για λογαριασμό των κατηγορουμένων και σημείωνε δίπλα στο κάθε όνομα την ποινή, που ήταν ο θάνατος. Η δίκη έγινε τον Σεπτέμβριο του 1921. Τέτοιο μίσος είχε, που κατά λάθος δίκασε εις θάνατον και τον επίσκοπο Πάφρας-Ζήλων Ευθύμιο Αγριτέλλη, ο οποίος όμως είχε ήδη πεθάνει τον Μάιο στις φυλακές Αμασειάς. Δηλαδή δίκασε και νεκρούς ακόμη. Πολλοί δικάστηκαν ερήμην, γιατί είχαν προλάβει και ήσαν εκτός Τουρκίας. 69 όμως άτομα κρεμάστηκαν στην κεντρική πλατεία της Αμασειάς. Οι βαρυποινίτες ήρθαν στην Ελλάδα, μετά το 1924 με την Ανταλλαγή και αυτοί είναι οι μάρτυρες, για όσα έγιναν στην φυλακή και στο

δικαστήριο την χρονιά εκείνη. Στις 5 Σεπτεμβρίου 1921, Κυριακή πρωί, οι μελλοθάνατοι έκαμαν την Θεία Λειτουργία και τη δική τους νεκρώσιμη ακολουθία. Ήξεραν ότι θα τους έθαβαν σαν τα ζώα.

Η απόφαση βγήκε στις 7 Σεπτεμβρίου 1921, ώρα 4 το απόγευμα. Όλοι οι κατάδικοι φώναζαν ΑΣ ΚΟΛΣΟΥΝ ΑΤΑΛΕΤΙΝΙΖΕ, δηλ. συγχαρητήρια στη δικαιοσύνη σας. Ο μόνος που μπόρεσε να μιλήσει ήταν ο νεαρός δημοσιογράφος από την Τραπεζούντα, ο Νίκος Καπετανίδης. Ο Εμίν Μπέης τον άφησε να μιλήσει, γιατί νόμισε ότι μετάνιωσε και ήθελε να τον ξεφτιλίσει. “Εγώ κύριε Πρόεδρε” είπε με φωνή σταθερή, “δεν αγωνίστηκα ποτέ για Ανεξάρτητο Πόντο. Εγώ μια ζωή αγωνίστηκα για την Ένωση του Πόντου με την Ελλάδα”. Με κραυγές του στημένου ακροατηρίου, βγήκε κατακόκκινος από θυμό ο πρόεδρος Εμίν Μπέης από το δικαστήριο. Όταν το πρωί οδηγούσαν τους καταδικασθέντες στην πλατεία της Αμάσειας για κρέμασμα, έβαλαν επικεφαλής πρώτο στην πομπή τον αρχιμανδρίτη, γέροντα 70 ετών, Πλάτωνα Αϊβαζίδη (“αν υπάρχει κάποιος ένοχος, αυτός είμαι εγώ”, δήλωσε στους Τούρκους, προσπαθώντας να σώσει τους συγκαταδίκους του), και πάνω στο στήθος του, στο ράσο, καρφίτσωσαν την απόφαση.

Μια ομάδα από χαμάληδες, αλήτες και ανθρώπους του υποκόσμου αφέθηκαν ελεύθεροι να περιφέρονται κάτω από τα αιωρούμενα σώματα. Τα περιέπαιζαν, τα σκύλευαν, αφαιρούσαν παπούτσια και ρούχα. Τόσο απαίσιο ήταν το θέμα, που και Τούρκος αξιωματικός δεν άντεξε και τους έδιωξε με κλωτσιές λέγοντας: “Δεν τους φτάνει το κακό που έπαθαν”;

Θα πρέπει να αναφέρουμε και το γεγονός, ότι την άγρια εκείνη εποχή, τρεις γυναίκες από την Αμισό, πήραν την απόφαση να πάνε μόνες τους στην Αμάσεια, γιατί τις έτρωγε η αγωνία, για την τύχη των φυλακισμένων ανδρών τους. Αυτές ήσαν: Η γυναίκα του γιατρού Α. Χρυσασφίδη, του φαρμακοποιού Θεολ. Δημητριάδη και του μουσικοδιδασκάλου Διογένους. Όταν οι άμοιρες γυναίκες έφτασαν, με τη ναυλωμένη άμαξα, στην γέφυρα του Ίρη ποταμού, ήταν πια αργά. Από τη γέφυρα είδαν, απέναντι στην πλατεία, τα κρεμασμένα σώματα των ανδρών τους. Τραβούσαν τα μαλλιά τους, χτυπιόντουσαν και έκλαιγαν στο θέαμα του φριχτού θανάτου που βρήκε τους συζύγους τους. Δεν είχαν δικαίωμα να πάρουν τα πτώματα για ταφή, αλλά και ούτε να πλησιάσουν. Την ώρα που αλιτήριοι περιέπαιζαν τους νεκρούς, οι γυναίκες τους δεν είχαν δικαίωμα ούτε να τους αγγίξουν. Τους έθαψαν, όλους σωρηδόν, σε λάκο έξω από την Αμάσεια, χωρίς παπά και χωρίς λιβάνι.

Παρενθέτω στο σημείο αυτό μια συγκλονιστική επιστολή του Αλ. Ακριτίδη, έμπορου από την Τραπεζούντα, ενός από τα θύματα του Εμίν Μπέη. Είναι αποκαλυπτική του ήθους, της αρχοντιάς, του πολιτισμού που κόμιζαν οι άνθρωποι που κατοικούσαν στα «κείθε του Αιγαίου», στην καλλίγονο Ιωνία, στον ανδρειωμένο Πόντο. Ενώπιον του φρικτού και άδικου θανάτου ο Ρωμιός του Πόντου, δείχνει θαυμαστή καρτερία,

φανερώνει μεγαλοψυχία, πίστη, φιλοπατρία, αγάπη μεγαλοπρεπή προς τους οικείους του. Όλη η επιστολή αποπνέει το άρωμα της πονεμένης Ρωμισσύνης, που διατήρησε εν αιχμαλωσία, εν σκιά θανάτου, την πολιτισμική του αυτεπίγνωση, όχι ως κωμική προγονολαγνεία, αλλά ως βίωμα, ως τρόπο ζωής.

«1921 7βρ. 5 Κυριακή.

Γλυκυτάτη μου Κλειώ,

Σήμερα ετελέσθη εν τη φυλακή λειτουργία κα εκοινωνήσαμε όλοι περί τους 100 από διάφορα μέρη. Έχει αποφασισθεί ο διά κρεμάλας θάνατος. Αύριον θα πηγαίνουν οι 60, μεταξύ αυτών οι 5 Τραπεζούντιοι και θα γίνει ο δι' αγχόνης θάνατος. Την Τρίτην δεν θα είμεθα εν ζωή, ο Θεός να μας αξιώσει τους ουρανούς και σε σας να δώσει ευλογίαν κα υπομονήν και άλλο κακόν να μην δοκιμάσετε. Όταν θα μάθετε το λυπηρόν γεγονός, να μη χαλάσετε τον κόσμον, να έχετε υπομονή. Τα παιδιά ας παίξουν κι ας χορέψουν. Ας σε βλέπω να κανονίσεις όλα όπως ξέρεις συ. Ο αγαπητός μου Θεόδωρος ας αναλαμβάνει πατρικά καθήκοντα και να μην αδικήσει κανένα από τα παιδιά, τον Γέργον να τελειώσει το σχολείον και να γίνει καλός πολίτης. Τον Γιάννην ας τον έχει μαζί του στη δουλειά. Από τα μικρά, τον Παναγιώτη να στείλεις στο σχολείον, την Βαλεντίνην να τη μάθεις ραπτικήν. Την Φωφών να μη χωρίζεσαι ενόζω ζεις. Εις τον Στάθιον τας ευχάς μου και την υποχρέωσιν όπως χωρίς αμοιβήν διεκπεραιώσει όλας τα οικογενειακάς μου υποθέσεις που θα του αναθέσητε. Ο παπα Συμεών ας με μνημονεύει ενόσω ζει. Να δώσεις 5 λίρες στην Φιλόπτωχον, 5 λίρες στην Μέριμναν, 5 λίρες στον Λυκαστή το σχολείον. Και ας με συγχωρέσουν όλοι οι αδερφοί μου, οι νυφάδες και όλοι οι συγγενείς και φίλοι. Αντίο, βαίνω προς τον πατέρα και συγχωρέσατέ μου.

Ο υμέτερος

Αλ. Γ. Ακριτίδης»

Τον σφαγέα 80.000 Ελλήνων του Πόντου, κατά διαταγή του Κεμάλ, τον Τοπάλ Οσμάν τον τιμούν οι Τούρκοι ως εθνικό τους ήρωα και ανήγειραν και ανδριάντα στην Κερασούντα, την πατρίδα του. Να αναφέρουμε στο σημείο αυτό πως ο Πόντος δεν έπεσε αμαχητί. Είναι άγνωστο, αποσιωπάται επιμελώς το έπος του "αντάρτικου του Πόντου". Ο Γερμανός Καραβαγγέλης (ιδού ο ποιμήν ο καλός), μητροπολίτης Αμασειάς-Αμισού, υπολογίζει τους αντάρτες σε 20.000. Οι τουρκικές πηγές μιλούν για 25.000. Ονόματα όπως καπετάν Ευκλείδης, ηγέτης των ανταρτών της Σάντας, ο ξακουστός καπετάνιος Ιστύλ αγάς (Στυλιανός Κοσμίδης) στην Σαμψούντα, οι οπλαρχηγοί Ιορδάνης Παπούλας, Βασίλης Ανθόπουλος (Βασίλ αγάς), Κώστας Επεσλής, Ιορδάνης Χασερής, ο περιλάλητος οπλαρχηγός Αντών πασάς που είχε το βασίλειό του στα βουνά της Πάφρας, όπου έδρασε μαζί με την σύζυγό του Πελαγία, είναι λίγα μόνο ονόματα απ' αυτά που κοσμούν το Συναξάρι των ηρώων του Πόντου. (Αποκαλυπτικό για το θέμα αυτό το βιβλίο του Α. Ανθεμίδα " Τα απελευθερωτικά στρατεύματα του Ποντιακού

Ελληνισμού”, Θεσ/νίκη 1998). Ο αρχιτσέτης, Τοπάλ Οσμάν, το μεγαλύτερο δολοφονικό εργαλείο του Κεμάλ στον Πόντο, ποτέ δεν τόλμησε να συγκρουστεί με Πόντιους αντάρτες. Έβγαζε το μένος του στα γυναικόπαιδα και τους γέρους...

Δεν θα αναφερθούμε στο παρόν αφιέρωμα στα αίτια και στους αίτιους του ξεριζωμού και της Γενοκτονίας. Είναι αφιέρωμα μνήμης, πενθούμε τους νεκρούς του Πόντου. “Η γνώση του ιστορικού παρελθόντος αποτελεί την βασικότερη προϋπόθεση για τη διατήρηση της εθνικής μας ταυτότητας” λέγει ο καθ. Βακαλόπουλος.

Αιωνία η μνήμη των μαρτύρων
της ποντιακής γης...

Πηγή: maxitis.gr